
РОЗДІЛ X. СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

УДК 347.965.6

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.01.114>

ЗГОДА КЛІЄНТА АДВОКАТА НА ОБРОБКУ ЙОГО ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ЯК СКЛADOVA РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА АДВОКАТСЬКИЙ ЗАПИТ

Заборовський В.В.,

*професор, доктор юридичних наук,
професор кафедри цивільного права та процесу
Ужгородського національного університету
ORCID: 0000-0002-5845-7535*

Манзюк В.В.,

*доцент, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри господарського права
Ужгородського національного університету
ORCID: 0000-0003-2133-1573*

Заборовський В.В., Манзюк В.В. Згода клієнта адвоката на обробку його персональних даних як складова реалізації права на адвокатський запит.

У даній статті розкриваються теоретико-прикладні питання щодо можливості отримання адвокатом інформації з обмеженим доступом, зокрема тієї, яка містить персональні дані свого клієнта. Аргументується позиція, за якою хоча право на адвокатський запит і є професійним правом адвоката, в той же час, враховуючи особливості запитуваної ним інформації, яка містить персональні дані іншої особи (конфіденційної інформації), необхідно враховувати й вимоги спеціального законодавства про захист персональних даних насамперед щодо наведення правових підстав (мети) та «переконливої» необхідності їх отримання.

У рамках даного дослідження звертається увага на проблемні питання визначення сутності згоди клієнта адвоката на обробку його персональних даних через призму реалізації права адвоката на запит. Робиться висновок про те, що можливість отримання інформації, яка стосується безпосередньо клієнта адвоката та містить його персональні дані, обумовлена наданням ним адвокату відповідної згоди на це.

Досліджуються вимоги законодавства та позиції органів адвокатського самоврядування щодо необхідності (доцільності) отримання адвокатом від клієнта згоди на обробку його персональних даних. Звертається увага на те, що виходячи з відсутності в законодавстві про захист персональних даних чітких вимог щодо форми вищевказаної згоди, слушною є позиція Ради адвока-

тів України, за якою викладення її в окремому пункті договору про надання правової допомоги, що може бути укладений і в електронній формі, та надання в подальшому цього договору (витягу з нього) є достатнім для отримання конфіденційної інформації щодо клієнта адвоката.

Для досягнення поставленої мети авторами були застосовані методи дослідження, які характерні насамперед для правової науки. Дане дослідження проводилося із застосуванням, зокрема, системно-структурного та діалектичного методів пізнання правової дійсності, що надало можливість проаналізувати сутність права адвоката на отримання інформації, яка містить персональні дані його клієнта та необхідність отримання згоди останнього на їх обробку.

Ключові слова: адвокат; правовий статус адвоката; адвокатський запит; інформація з обмеженим доступом; персональні дані; згода на обробку персональних даних; адвокатська таємниця.

Zaborovskyy V.V., Manzyk V.V. Consent of a lawyer's client to the processing of his personal data as part of the exercise of the right to a lawyer's request.

This article discusses theoretical and practical issues regarding the possibility of a lawyer obtaining information with limited access, in particular, information that contains the personal data of his client. The position is argued, according to which although the right to request a lawyer is a professional right of a lawyer, at the same time, taking into account the peculiarity of the information requested by him, which contains personal data

of another person (confidential information), it is necessary to take into account the requirements of special legislation on the protection of personal data, primarily regarding stating the legal grounds (purpose) and the “convincing” need to obtain them.

Within the framework of this study, attention is paid to the problematic issues of determining the essence of the lawyer’s client’s consent to the processing of his personal data through the lens of the lawyer’s right to request. It is concluded that the possibility of obtaining information directly related to the lawyer’s client and containing his personal data is conditioned by his giving the lawyer the appropriate consent to this.

The requirements of the law and the position of the self-governing bodies of lawyers regarding the necessity (feasibility) of the lawyer obtaining consent to the processing of his personal data from the client are investigated. Attention is drawn to the fact that based on the absence of clear requirements in the legislation on the protection of personal data regarding the form of the above-mentioned consent, the position of the Bar Council of Ukraine is correct, according to which it should be set out in a separate clause of the contract on the provision of legal assistance, which can also be concluded in electronic form, and further provision of this contract (excerpt from it) is sufficient for obtaining confidential information about the lawyer’s client.

To achieve the goal, the author used research methods that are characteristic primarily of legal science. This research was conducted using, in particular, systemic-structural and dialectical methods of learning legal reality, which provided an opportunity to analyze the essence of the lawyer’s right to receive information containing his client’s personal data and the need to obtain the latter’s consent to their processing.

Key words: lawyer; legal status of a lawyer; lawyer’s request; information with restricted access; personal data; consent to the processing of personal data; lawyer’s secret.

Постановка проблеми. Конституційним обов’язком адвоката є надання особі професійної правничої допомоги. Надання такої допомоги на професійній основі залежить не тільки від рівня компетентності адвоката, його добросовісності та порядності, але й від можливості отримання належних та допустимих фактичних даних, які є основою здійснення будь-яких видів адвокатської діяльності, а в подальшому можуть бути використані і як докази по справі. В багатьох випадках такі фактичні дані містять інформацію з обмеженим даними, в тому числі й стосовно свого клієнта. Актуальність дослідження полягає в тому, що існує певна колізія між законодавством

про адвокатуру та захист персональних даних щодо можливості отримання такої інформації, зокрема, щодо необхідності отримання згоди клієнта адвоката на обробку його персональних даних.

Метою даної статті є дослідження сутності згоди клієнта адвоката на обробку його персональних даних через призму реалізації права адвоката на запит. Основними **завданнями** автори ставлять перед собою: розкрити сутність інформації з обмеженим доступом (містить персональні дані щодо особи); дослідити правову природу та можливі форми згоди клієнта адвоката на обробку його персональних даних; проаналізувати позиції органів адвокатського самоврядування та правозастосовну практику суду щодо можливості отримання таких даних щодо клієнта адвоката на його запит.

Виклад основного матеріалу. В контексті нашого дослідження сутності права адвоката на отримання від клієнта конфіденційної інформації [1] необхідно розкрити й питання щодо можливості отримання ним документів (інформації), що містять персональні дані, в тому числі й відносно свого клієнта. Порядок доступу до такої інформації регламентується насамперед положеннями Закону України «Про захист персональних даних» [2]. Відповідно до ст. 8 даного Закону одними із основних немайнових прав особи на персональні дані (є непорушними та невід’ємними) є доступ до своїх персональних даних, отримання інформації про третіх осіб, яким передаються її персональні дані, захист таких даних від незаконної обробки, випадкової втрати, знищення, пошкодженням, ненадання чи своєчасного їх ненадання.

Одним із базових інструментів, який є в розпорядженні адвоката, за допомогою якого він збирає відомості про факти, що є необхідними для надання правової допомоги на професійній основі, без сумніву є адвокатський запит. Правова природа такого запиту [3], в тому числі й в аспекті можливості отримання інформації, яка має обмежений доступ та відповідальності адвоката за зловживання своїм правом на запит, неодноразово була предметом нашого наукового дослідження.

Так, ми звертали увагу на необхідність розширення можливостей адвоката в контексті отримання насамперед інформації з обмеженим доступом за його запитом, зокрема, шляхом закріплення в профільному законі чіткого і переліку всіх видів інформації, що може бути безпосередньо надана на його запит, і процедури отримання доступу до неї [4, с. 326]. В той же час, доходили висновку, що законодавство про адвокатуру повинно чітко забороняти адвокату мати можливість подавати запит для отримання інформації, яка безпосередньо не пов’язана

із здійсненням ним своєї професійної діяльності, або ж використовувати її поза такою діяльністю (в інтересах третіх осіб чи в особистих цілях). А використання такого фундаментального права всупереч основного його призначення, повинно мати своїм наслідком притягнення адвоката до відповідальності, в тому числі і дисциплінарної у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю за встановлення факту систематичного зловживання ним своїм правом на запит [5].

В той же час існують певні особливості щодо реалізації права на адвокатський запит, який стосується отримання інформації (документів), що містить персональні дані особи. Так, порядок реалізації права адвоката на запит регламентується насамперед ст. 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», положення якої, зокрема, покладають обов'язок на суб'єкта звернення (наприклад, орган державної влади чи місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб) надати адвокату запитувану ним інформацію (копії документів), окрім інформації з обмеженим доступом. В свою чергу, положеннями вище згаданого Закону України «Про захист персональних даних» (ст. 16) передбачається можливість отримання інформації, яка містить такі дані на основі запиту щодо доступу до них. У запиті щодо доступу до персональних даних, поряд з іншою інформацією (зокрема, даних про заявника і особи, стосовно якої робиться запит) необхідно зазначити як перелік персональних даних, які запитуються, так і правові підстави та/або мету запиту.

Слід врахувати, що однією із підстав для обробки персональних даних (ст. 11 Закону) є необхідність захисту законних інтересів як безпосередньо володільця персональних даних, так і третьої особи, якій вони передаються. В той же час даною статтею передбачається обмеження, яке стосується випадку, коли потреби захисту основоположних прав і свобод суб'єкта персональних даних у зв'язку з обробкою його даних переважають такі інтереси.

Тож можна погодитись з позицією, яка відтворена в юридичній літературі, що у своєму запиті адвокат має чітко роз'яснити, з якою метою він просить надати інформацію, що містить персональні дані особи та цілі її використання та довести той факт, що необхідність захисту законних інтересів його клієнта переважає потреби захисту права особи, персональні якої дані запитуються, на повагу до особистого та сімейного її життя тієї [6]. Хоча адвокат і реалізує свою професійне право на запит, в той же час враховуючи особливість запитуваної ним інформації, яка містить персональні дані іншої особи (інформація з обмеженим доступом), необхідно враховувати її вимоги спеціального законодавства про захист

персональних даних (насамперед щодо наведення правових підстав (мети) та «переконливої» необхідності їх отримання).

Слід відмітити, що наведення таких підстав (мети) та необхідності у запиті адвоката не суперечить позиції Ради адвокатів України, яка у своєму Рішенні [7], виходячи з того, що запит адвоката являє собою гарантований (особливий) інструмент адвокатської діяльності, який спрямований на формування та/або реалізацію максимально вигідної для клієнта правової позиції, зазначає, що хоча українське законодавство і не передбачає жодної обов'язкової вимоги щодо зазначення мети, доцільності отримання необхідної інформації, в той же їх наведення не є забороненим, якщо адвокат вважатиме це за необхідне, але усвідомлюючи при цьому, що мета, доцільність та мотив отримання такої інформації може стосуватися і питань, які за своєю природою є адвокатською таємницею [8]. Не слід забувати, що під адвокатською таємницею слід розуміти фактично будь-яку інформацію, яка є у володінні адвоката у зв'язку з наданням ним клієнту професійної правової допомоги, обов'язок збереження якої не обмежений у часі [9].

Щодо безпосередньо можливості отримання інформації, яка стосується клієнта адвоката та містить його персональні дані, то така можливість обумовлена наданням клієнтом адвокату відповідної згоди на це. Так, в ст. 2 Закону України «Про захист персональних даних» під згодою суб'єкта персональних даних розуміють добровільне його волевиявлення щодо надання дозволу на обробку його персональних даних відповідно до сформульованої мети, яке висловлене у письмовій формі або у формі, що дає змогу зробити висновок про надання такої згоди. Також зазначається, що у сфері електронної комерції така згода може бути надана й під час реєстрації в інформаційно-комунікаційній системі суб'єкта електронної комерції шляхом проставлення відповідної відмітки. Даний Закон чітко не визначає форму надання згоди на обробку персональних даних, і як зазначається в п. 11 Роз'яснень до Типового порядку обробки персональних даних [10], така згода може бути надана у формі окремого документу, підписаного суб'єктом персональних даних, як відповідне позначення у електронному вигляді, або ж будь-яка інша форма, що дає змогу зробити висновок щодо надання згоди (написання заяви, заповнення анкети тощо), головне щоб така згода була добровільною та інформативною (зادля можливості надання в подальшому переконливих доказів про це).

Щодо можливості отримання інформації, яка містить персональні дані особи на підставі запиту адвоката, то слід звернути увагу на рішення Ради адвокатів України «Щодо роз'яснення деяких питань, пов'язаних з реалізацією права адвоката

на звернення з адвокатським запитом» [11], відповідно до якого, з одного боку, при конкуренції норм Закону України «Про захист персональних даних» та Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» щодо витребування копій медичних документів й інформації з обмеженим доступом, то спеціальними нормами є норми останнього (тому вимагати від адвоката разом з адвокатським запитом подання інших документів, відповідно до ст. 24 Закону забороняється), а з іншого – за бажанням адвоката та виходячи з доцільності, до запиту можуть долучені інші документи, крім тих, які посвідчують його повноваження на представництво інтересів його клієнта.

З необхідності додавання до запиту адвоката, окрім документів, які посвідчують його повноваження (копії свідоцтва та ордеру), також і згоди його клієнта на отримання та розповсюдження персональної інформації відносно нього виходить й Верховний Суд, зокрема, у справі щодо отримання копій медичної документації та іншої інформації, яка стосувалася звернення його клієнта за медичною допомогою [12].

Одним із дискусійних питань є питання щодо можливості використання витягу з договору про надання правової допомоги і як документу, що посвідчує повноваження адвоката, і як документу, що може містити згоду його клієнта на отримання і розміщення інформації, яка містить персональні дані щодо нього. В одному з наших попередніх досліджень ми доходили висновку, що враховуючи специфіку правової природи договору про надання правової допомоги (з одного боку, врегульовує взаємовідносини адвоката із своїм клієнтом, а з іншого – є основою для подальших взаємовідносин адвоката з судом), то такий договір (витяг з нього) повинен бути основним і єдиним документом, що посвідчує повноваження адвоката в суді у випадку якщо ні клієнт, ні адвокат не ставлять собі за мету дотримання адвокатської таємниці, яка може міститися в умовах такого договору [13, с. 305].

В цьому випадку, важливим є і рішення Ради адвокатів України від 4 листопада 2022 року [14], враховуючи реалії сьогодення, насамперед військовий стан та перебування значної кількості громадян України за кордоном. В даному Рішенні не тільки звертається увага на відповідність вимогам законодавства укладення договору про надання правової допомоги між адвокатом і клієнтом в електронній формі та підписання його з використанням електронного підпису (на підставі такого договору адвокат має право представляти інтереси свого клієнта, зокрема, у відділах державної реєстрації актів цивільного стану з питань реалізації його особистих немайнових прав), але, що важливо – акцентується, що викладення окремим пунктом в договорі, в тому числі який укладено в електронній формі, згоди клієнта на

обробку його персональних даних, відповідає вимогам спеціального Закону – «Про захист персональних даних» та є достатньою підставою для отримання конфіденційної інформації про клієнта (зокрема, щодо сімейного стану).

Висновки. Хоча право на адвокатський запит за своєю природою і є професійним правом адвоката, в той же час враховуючи особливість запитуваної ним інформації, яка містить персональні дані іншої особи (інформації з обмеженим доступом), необхідно враховувати й вимоги спеціального законодавства про захист персональних даних насамперед щодо наведення правових підстав (мети) та «переконливої» необхідності їх отримання.

Акцентує на цьому увагу і Рада адвокатів України, яка в своєму рішенні вказує, що не є забороненими зазначення в запиті адвоката мети та доцільності отримання необхідної інформації, не забуваючи при цьому, про обов'язок останнього дотримуватись режиму адвокатської таємниці.

Можливість отримання інформації, яка стосується безпосередньо клієнта адвоката та містить його персональні дані, обумовлена наданням ним адвокату відповідної згоди на це. Враховуючи відсутність в законодавстві про захист персональних даних чітких вимог щодо форми такої згоди (основне щоб вона була добровільною та інформативною), то слушною є позиція Ради адвокатів України, за якою викладення її в окремому пункті договору про надання правової допомоги (може бути укладений і в електронній формі) та надання в подальшому цього договору, або ж витягу з нього, є достатнім для отримання конфіденційної інформації щодо клієнта адвоката. З необхідності додавання до запиту адвоката, окрім документів, які посвідчують його повноваження, також і згоди його клієнта на отримання інформації, яка містить персональні дані відносно нього виходить й Верховний Суд.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Заборовський В.В., Бисага Ю.М., Белов Д.М. Щодо права адвоката на отримання від клієнта конфіденційної інформації та її захист в умовах глобалізації. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 3. С. 382-388. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.03.69>
2. Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 року № 2297-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 34. Ст. 481.
3. Заборовський В.В., Манзюк В.В. Документальне підтвердження правового статусу адвоката як необхідна умова реалізації права на запит. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія:*

- Право*. 2021. Вип. 64. С. 335-340. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.64.61>
4. Заборовський В.В., Булеца С.Б. Щодо можливості отримання інформації з обмеженим доступом на запит адвоката. *Visegrad journal on human rights*. 2021. № 2. Р. 322-328.
 5. Заборовський В.В., Фрідманський Р.М. Відповідальність суб'єктів звернення та адвоката в аспекті реалізації права на адвокатський запит. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. Вип. 65. С. 342-347. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.65.62>
 6. Без згоди немає інформації? Або правило, яке краще забути. 2018. URL: https://www.bitlex.ua/uk/blog/news/post/bez_zgody_nemaye_informatsiyi__abo_pravylo__yake_krashche_zabuty
 7. Щодо заходів реагування на факт порушення прав адвоката та гарантій адвокатської діяльності: рішення Ради адвокатів України від 7 березня 2023 року. № 18. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2023-03-07-r-shennya-rau-18_640887cd22e99.pdf
 8. Заборовський В.В., Гечка К.В. Проблеми правового захисту адвокатської таємниці та шляхи їх вдосконалення. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 1 С. 296-298. URL: http://pap.in.ua/1_2014/Zaborovskyi,_Hechka.pdf
 9. Заборовський В.В. Правовий статус адвоката в умовах становлення громадянського суспільства та правової держави в Україні: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.10. К., 2017. 577 с.
 10. Роз'яснення Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини до Типового порядку обробки персональних даних від 8 січня 2014 року. *Бізнес-Бухгалтерія-Право. Податки. Консультації*. 2014. № 9. Ст. 17.
 11. Щодо роз'яснення деяких питань, пов'язаних з реалізацією права адвоката на звернення з адвокатським запитом: рішення Ради адвокатів України від 13 жовтня 2018 року. URL: https://medcom.unba.org.ua/assets/uploads/Lviv/2018-10-13-r-shennya-rau-172_5c2749a0d44d9.pdf
 12. Постанова Верховного суду від 11 листопада 2020 року, справа № 442/4791/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93666639>
 13. Заборовський В.В., Бисага Ю.М., Булеца С.Б. Правовий статус адвоката: проблеми теорії та практики: монографія. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 650 с.
 14. Про затвердження роз'яснення щодо можливості адвокатам здійснювати представництво інтересів клієнтів на підставі договору, вчиненого в електронній формі, а також необхідності надання клієнтом згоди на розкриття конфіденційної інформації: рішення Ради адвокатів України від 4 листопада 2022 року. № 121. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-11-04-r-shennya-rau-121_63872fa35709f.pdf